

rediti po različnosti moči, s katerimi se odlikuje v določenem času določen narod na podlagi posameznih v čednostih načelnih meri. Tako so se pri Rimljanih blizale čednosti hrabrosti; ta je pa bila bolj ljuta nego danes, ko so postale druge smeri jačje ter potisnile hrabrost v ožje meje. Iz tega izvira končno, da se dadó molčé spoznavati iz avtoritete ljudstva izhajajoče zapovedi po šegi, pa tudi zaničevanje kršitelja; zato jim primanjkuje potrebnih določil. Zaradi tega se ne more določiti splošnoveljavnega zakona npravstvenosti v pravem pomenu. Stvarnost pa more tudi danes vkljub vsemu prizadetju idealizma pristopiti k tem nazorom. Najboljša dela npravstva nam dajo sicer celo vrsto posameznih pravil, a o meji nam v najmanjšem ne omenjajo in pogrešajo tako vsake gotovosti. Tudi navadno življenje, ki v posameznostih ponuja rešitev teh navzkrižij, nam ne odpomore v teh velikih pomislekih. In vendar se nam odkriva tudi tukaj prostrano polje človeških sklepov z ozirom na veselje i razsodnost. Na tak način se primerja svetovno npravstvo poslopju, ki se je delalo brez načrta ter se je v teku časa izpopolnjevalo delno v gradnji. Glavni stebri so sicer močni in drže stavbo, da se ne zruši; stavba ima pa pri vsem toliko razpok in lukenj, da vdira skozi nje nevihta strasti in hlimb; tako se nežni stavbeni deli vedno majejo. Poslopje je ovito od zunaj in od znotraj z zajedalnimi rastlinami, ki se vzdigujejo od tal, medtem ko se glas znanosti, ki kljubuje borečim se močem, brezuspešno razgublja.

Zasebno pravo se je moglo šele povzdigovaje se izločiti iz npravstvenega polja bolj določno, ko je država zagotovila prisilno izvršba in je obenem prešel razsodek prepornih slučajev iz rok ljudstva v roke posebno zaupljivih uradnikov. Zaraditega se je ta ločitev, sicer pomanjkujoč od začetka, a potem temeljito polagoma izvrševala. S tem je prešla obenem ostrejša določba vsebine od ljudstva na državno oblast in na poseben stan pravnikov. V razpisih in ukazih je našla tu veda skupno z razsodki posameznih slučajev gotovo oporišče in je dospela zato že pri starih narodih k popolnosti, ki velja še danes kot zgled ali podlaga, na kateri sloni daljni razvoj prava.

Najimenoitnejše oblike zasebnega prava so lastnina, pogodba in družina. Te razmere so obstajale še pred zasebnim pravom v npravstvu ter dobé tudi danes iz tega svoje pojasnilo. Zasebno pravo daje temi oblikam večjo gotovost ter ostrejše meje, ker brez tega ne more zagotoviti država svoje moči k prisilni izvršbi.

Do sedaj se je mnogo delalo, da se dobi pravi temelj za lastnino in pogodbo in da se izvede iz tega po deduktivni poti nekatere določbe njiju vsebine. Na ta način se je lastnina vzporajala zdaj v delo, zdaj v voljo kot njeno razodevanje; pravna dolžnost pogodb je imela oporišče zdaj v koristi za skupnost, zdaj v dolžnosti k resnici. V stvarnem pogledu so ostali ti poizkusi neuspešni, ker se nista pravo in npravstvo v svojem zapopadku razvila iz stvarnih načel, temveč iz osamljenih ukazov različnih, večkrat od nasprotnih nagibov izvirajočih avtoritet. Iz tega se tolmači najrazličnejša vsebina, ki se je tem oblikam prilagodila v različnih časih in krajih. V pravem pomenu se torej zaraditega ne more zajemati iz boljšega vira kakor iz onega, ki zastopa naravo avtoritet in njenih zakonov. Ta povelja zadoštujejo popolnoma tudi sodniku in prepirajočim se strankam. Pomanjkljivosti v teh ukazih se morajo potem dopolniti z znanimi sredstvi podobnosti in razlage. Pravega in naravnega prava zato ni; še učitelji pozitivnega prava so večinoma uvideli, da je to nemogoče. Neobhodna, potrebna določnost zasebnopravnih predpisov daje zunanjim oblikam, pod katerimi se izvršuje pridobitev teh pravic, važnost, s katero dospé večkrat privatno pravo z npravstvom v protislovje. Iz tega se razvija pojem pri-

mernosti, ki izkuša kvarljive določbe spraviti v soglasje z npravnostjo tam, kjer pravo dopusti z razjasnilom ali sodniškim spoznanjem.

(Konec.)

Iz naše organizacije.

Kranjsko.

Učiteljsko društvo za kranjski šolski okraj ima svoje letošnje jesensko zborovanje v Škofji Loki. Zborovanje se vrši dne 4. oktobra v prostorih ondotne ljudske šole točno ob 2. uri popoldne. Dnevni red: 1. Poročilo o novem šolskem in učnem redu. Poroča g. Fran Ivane, učitelj v Kranju. 2. Vzgoja plemenitih nageljnov. Predava g. Miroslav Kramer, učitelj v Škofji Loki. Kdor morda reflektira na skupen voz iz Kranja v Škofjo Loko, naj se zglasti najkasneje do 2. oktobra pri tajniku tovarišu V. Rusu. Voz odhaja ob 1/2 1. uri popoldne.

Pedagoško društvo v Krškem priredi dne 6. oktobra t. l. zborovanje v Št. Rupertu. Predava gosp. nadučitelj Aleks. Lunaček o škodljivem voluharju (takozvani „krtici“) in g. Fran Gombač o določitvi raznih vrst jabolk in hrušk za Dolenjsko. Obenem si bodo ogledali učitelji vzoren šolski vrt pri ljudski šoli v Št. Rupertu.

V zadnjih letih smo precej popustili predavanja o sadjereji in o kmetijstvu sploh. Ker pa je stvar vedno velikega pomena in jako vpliva na kmetiško ljudstvo ter s tem povzdiguje učiteljski ugled med njim, si je štelo „Pedagoško društvo“ v dolžnost, pridobiti znana dva veščaka za predavanje. Želeti je kar največje udeležbe. Oni gg. tovariši, ki imajo nedoločene vrste hrušk ali jabolk, naj prinesejo nekaj eksemplarov v določitev s seboj.

K. Humek, t. č. predsednik.

Štajersko.

Učiteljsko društvo za okolico Maribor zboruje dne 4. oktobra točno ob 10. v šoli Leitersberg. Dnevni red: 1. Zapisnik o zborovanju z dne 5. aprila t. l. 2. Dopisi. 3. Poročila. 4. Pojavi na pedagoško-znanstvenem ter na polju naših stanovskih zadev. 5. Predlogi in nasveti. K obilni udeležbi vabi imenom odbora Avgustin Požegar, tač. načelnik.

Trst.

Odbor „Učiteljskega društva za Trst in okolico“ je z namenom, da omogoči in olajša svojim članom čitanje društvenih knjig in strokovnih listov, ukrenil potrebno, da bo društvena soba odslej odprta razen navadne vsakdanje ure (od 10.—11. dopoldne) tudi še vsak četrtek in vsako soboto od 2.—4. popoldne. Društvena soba je v ulici Galatti št. 12, II. nadstropje.

Književnost in umetnost.

Zgodovina časnikarstva. Italijan Buonvino je napisal zgodovino časnikarstva, v kateri opisuje vse faze tega dela svetovne literature od prvih početkov vse do današnjih dni. Prvo sled časnikarstvu je dobili za Julija Cezarja, ki je za svoje legije izdajal „acta“, neko vrsto tednika. Od tedaj je bilo več poizkusov časnikarstva, ki pa niso mogli dobiti trdnih tal do leta 1605., ko je Abraham Verhoeven v Antverpnu izdal prve tiskane novine „Nieuwe Tijdingen“, ki so prinašale poročila z bojišča, izhajale pa so v nedoločenih rokih. Njegov naslednik M. F. Verhoeven je bil srečnejši, ker je že bolj uredil izhajanje lista „Gazette de Charleroi“. Potem so pričeli izdajati novine Angleži, ki so tekmovali v velikosti oblike. Te so posnemali Američani, a sad te konkurence so bili ogromni izvodi časnikov, kakor n. pr. list „The Constellation“ v obliki 4.78 m × 2.56 m.

Vestnik.

Učiteljski dobrotniki. „Društvu za zgradbo učiteljskega konvikta v Ljubljani“ so darovali: Gornjegrajsko učit.

društvo na račun pokroviteljine 20 K; (do zdaj je vplačanih 170 K); tov. Leopoldina Tomšičeva nabrala v veseli družbi v Ribnici 8 K; g. Ivan Maselj, c. kr. profesor v Novem mestu 10 K; g. Fr. Kozjak, učitelj v Zagorju ob Savi 4 K, nabrano v veseli družbi; g. Mira Engelman iz Trsta 30 K, nabrane pri 40 letnici g. nadučitelja Engelmana v Domžalah med čestilci slavljenca; g. F. Papa, trgovina s šolskimi potrebščinami v Škofji Loki 5 K; g. Ferdo Wigele v Starem trgu pri Rakeku 60 K, nabral g. Ferdo Wigele, učitelj, mesto venca pokojnemu iskrenemu prijatelju g. Srečko Mlekužu in sicer so darovali: g. Zakrajšek Anton, trgovec na Vrhniki 20 K, gg. Olga Peče, posestnica v Starem trgu in Alojzij Domicelj, trgovec na Rakeku po 10 K, gg. Ernst Sedlak, c. kr. davčni preglednik in Janko Žura v Šneperku po 3 K, g. Ferdo Wigele v Starem trgu 2 K, gg. Pavla, Herma, Iva in Franc Žagar, Wollny Franc, Danner Fridl., Franjo Lah, Hinko Likar, J. Keršmanec, Ivan Tome, Franjo Vilar in Anton Šeme po 1 K. Skupaj 60 K. Živili učiteljski dobrotniki in nasledniki! Bog plati!

Letnino za učit. konvikt so plačali: tov. Andrej Rapč, nadučitelj v Smledniku; tov. Ivan Zotter, nadučitelj na Gornjskem; tov. Svitko Starec, učitelj-voditelj na Poljani; učiteljstvo v Kapeli.

Učiteljsko društvo za kočevski okraj je plačalo 5 K 40 h letnine za 1906. l. „Slovenskemu deželnemu učit. društvu“. Prosimo še ostala učit. društva, da vplačajo letnino (po 5 h od uda) „Slovenskemu deželnemu učiteljskemu društvu“.

✦ **Hema Zajčeva.** Zopet smo izgubili eno iz svoje srede. Leto za letom izginjeva z našega polja cela vrsta vrlih tovarišev in tovaršic, kar jasno priča, da ima smrtna kosa ravno v učiteljskem stanu najboljše žetev. Težaven, trudapolen poklic zasadi marsikomu le prerano kal znane bolezni, ki gre neizprosno svojo pot dalje, dokler mu ne zadene smrtnega udarca. In tej je podlegla tudi gospodična Hema Zajčeva, učiteljica v Žužemberku, hčerka tovariša nadučitelja Jos. Zajca v Vel. gabru. Kot cvetoča lilija, stara šele 24 let, je morala v najlepši dobi s tega sveta. Malo let ima za sabo, a so vzorna, prežita v delu in naporu. — Svoje študije je dovršila v Gorici. Bila je nadarjena in ker je svoj talent marljivo uporabljala in se z vso vnemo pripravljala za važni poklic, je imela vseskozi izvrstna izpričevala. Po svojem mirnem in blagem značaju si je kaj hitro pridobila splošne simpatije. Povsod so jo spoštovali in ljubili, posebno vdani so ji bili pa otročiči, ki gotovo nikdar ne pozabijo svoje dobre, ljubeznive, toli požrtvovalne učiteljice. Ni poznala sovraštva ne prepirov, vsako nasprotstvo, vsak napad na šolo je izkušala blažljivo, mirnim potom in vedno v ugled šoli poravnati. Živela in delala je le za šolo in zato je žela večkrat zasluženo priznanje od strani merodajnih faktorjev. — Njena prva služba je bila v Fai vasi, kjer je ostala eno leto. Nato se je preselila v Griblje. Tam je imela pri ogromnem številu otrok težavno stališče in ni treba veliko dvomiti, da je ravno pri tej službi iskati vir njene bolezni. Po poldrugoletnem službovanju je dobila mesto v Žužemberku. Tu je trajalo njeno delovanje nekako 2 leti. Bolezen je postajala vedno očitnejša, in tako je morala koncem lanskega šolskega leta prositi za daljši dopust. Nikdar več se ni vrnila v šolske prostore. Nenavadno vdano, potrpežljivo je prenašala mučno bolezen pri svojih starših v Vel. gabru. Vsa sredstva, vsi pripomočki, ohraniti nežni cvetki mlado življenje, so bili zaman, in tako se je vedno bolj in bolj bližal dan ločitve. Poslovši se ginljivo od svojih iskreno ljubljenih domačih, je zatisnila za vselej svoje oči dne 15. septembra ob 3/4 10. uri dopoldne. — Vzlic neugodnemu vremenu se je udeležilo pogreba 25 učiteljev in učiteljic iz litij-kega in novomeškega okraja ter mnogo domačega občinstva. Za krasno petje so skrbeli g. tovariši pod vodstvom g. nadučitelja J. Kovača v Zatični, v nagrobnem govoru se je je pa spominjal tovariš Fr. Potokar, nadučitelj v St. Lovrencu. Izprevod so vodili gg. J. Vidrgar, župnik v St. Vidu, M. Bogulin, upokojeni župnik v Vel. gabru, in K. Guidovec, kaplan v St. Vidu. Bil je veličasten pogreb, kakršnih je malo na kmetih. — Tako smo položili k večnemu počitku tovarišico v najlpših letih, ki je postala žrtev onega stanu, ki ima največ odgovornosti, pa najmanj hvaležnosti. Ako bi ne bila tako vestna, tako požrtvovalna, bi bila gotovo še danes med nami. Le malo let ji je bilo v delovanje odločenih, a z mirno vestjo je lahko zrla v svojo

preteklost v prijetni zavesti, da je storila več, kakor je bila dolžna storiti. Blag ji spomin. — Iskreno sočutje pa izrekamo tudi zgledni rodovini. V tako kratkem času izgubiti sina in hčerko v najlepšem cvetju let — to so za starše bridki udarci, ki jih je težko preboleti. Naj jim bo naše najgloblje sožalje vsaj deloma v tolažbo!

Prideljen je c. kr. učiteljsku v Mariboru tovariš Ljudevit Černež, šolski voditelj v Grižah, namesto obolelega vadniškega učitelja E. Lesketa.

Tečaj za učitelje in učiteljice, ki se pripravljajo na izpit za meščanske šole, so otvorili na ljubljanskem učiteljskem večer ob 10. uri dopoldne.

Nagrobni spomenik tovarišu Alojziju Pinu odkrijejo v Dolenjem Logatcu tekom meseca oktobra.

Nerazdeljen pouk uvedejo za poizkušnjo na ljudski šoli v Kočevju, in sicer od 15. septembra do 1. novembra in od 1. aprila do 15. julija.

Iz seje tolminskega okrajnega šolskega sveta. Bogotaj Franc, Kašca Franc, Hrast Ivan, Justina Eržen in Kristjan Bratina dobé petletnino. Ferdinand Gaberščik se na lastno prošnjo upokoji. Sprejme se učiteljsko kandidatino Josipino Marinič. Sistemizira se nanovo naslednje šole: v Staroselu, Novakih, Orehku, Stržiščah in Borjani. Sklene se potnina k sejam okrajnega šolskega sveta primerno zvišati.

Umirovljen je ravnatelj novomeške gimnazije, dr. Fr. Detela. Dobil je naslov vladnega svetnika.

Učitelj — ni! Na nemški deški šoli v Celju so razpisali več provizoričnih služb. Oglasilo se je 17 učiteljic, a samo en učitelj. Torej primanjkuje učiteljev tudi Nemeem.

Sadovi III. katoliškega shoda. „Slovenec“ z dne 18. t. m. prinaša na uvodnem mestu članek o znani sorški aferi. V tem članku sumniči in zabavlja na razne gosposke: sodnijo, državno pravdnitvo, šolske svete itd. in končno seveda tovariša g. Grmka, ki ga hoče na vsak način toliko z blatom ometati, da se ga bo nekaj prišlo. Če nima „Slovenec“ boljših dokazov za Grmkovo krivdo, tedaj tovariša Grmka ne more obsoditi nobeno sodišče in nobena disciplinarna oblast, razen če je pod komando tiste ničaste kompanije, ki se zbira okoli „Slovenca“. — Da bi pa gosposke proti tovarišu Grmku še bolj nahajskali, piše „Slovenec“, da je Grmek imel glavno besedo na učiteljskem sestanku pri D. M. v Polju, kjer se je govorilo o politični agitaciji itd. To je tista nesramnost, s katero se odlikuje škofovo glasilo. Mi povemo na ves glas, da tovariša Grmka ni bilo na tistem shodu. „Slovenec“ pa pravi, da je bil in z onim duhom napajal tovariše, ki ga je vodil v Sori. To je premišljena lumparija. „Slovenčevi“ gospodje si mislijo: le dajmo ga, nekaj bo že obviselo! In gosposke ga bodo slednjič le prestavile že zavoljo nadležnosti. Če bodo gosposke poslušale take demagoge, kakršni se zbirajo okoli katoliškega „Slovenca“, tedaj bodo končno same tudi prišle na vrsto, da jih bodo ti demagogi odstavljali in nastavljali! — Da bo pa slovensko občinstvo videlo, kako nesramno „Slovenec“ sumniči poštene, za ljudski blagor vnete in tudi res delujoče učitelje, objavljamo referat tovariša nadučitelja J. Žirovnika iz St. Vida na shodu učiteljev pri D. M. v Polju, ki obstoji iz dveh delov „K naši organizaciji“, kateri članek objavljamo danes, in pa iz teme za razgovor pri prijateljskih sestankih „Naša politika“, ki jo priobčimo prihodnjič. Berite, ljudje božji, ta članka in rekli boste, da bi se referentu še celo škof za lepa, mirna in stvarna izvajanja smel zahvaliti v kakem pastirskem listu, namesto da je obsojal njegovo delovanje za narod.

Tudi šola. Za strokovno izobrazbo policijskih uradnikov snujejo na Dunaju nekako visčko šolo, ki jo otvorijo že to jesen.

Vaške knjižnice. V Nemčiji so pred kakimi desetimi leti začeli ustanavljati po vaseh knjižnice, takozvane vaške knjižnice, ki naj služijo preprostemu kmetiškemu ljudstvu v pouk in zabavo. Takrat je bilo komaj tisoč teh vaških knjižnic, dandanes jih že cenijo na pet do šest tisoč. Zadnja leta se je začela tudi država zanimati za te knjižnice, za katere izda vsako leto okoli 70.000 K podpore. Te nemške knjižnice posebno vsiljujejo poljskim vasm, ker hočejo tudi na ta način pripomoči k pomemčenju Poljakov.

Trezna Avstrija. V Avstriji popijejo letno povprečno 20.000.000 hl piva, 5.000.000 hl vina in 3.000.000 hl žganja, v skupni vrednosti 1500.000.000 kron.

Razgled po šolskem svetu.

— **Savez hrvatskih učiteljskih društev** je zboroval v Zagrebu dne 23. t. m. Navzočih je bilo 1000 učiteljev in učiteljic. Skupščina je zahtevala zvišanje plač in enako plačo učiteljem in učiteljicam. Navzočih je bilo šest poslancev. Govorili so poslanci dr. Frank, dr. Šurmin in Zagorac ter obljubili, da se zavzamejo za opravičene zahteve učiteljstva.

— **Spomenik naučnemu ministru.** Dansko učiteljstvo je postavilo svojemu najboljšemu naučnemu ministru Sthyremu v Nykjöbingu spomenik. Sthyrem ima največ zaslug, da se je dansko šolstvo tako znamenito dvignilo. On je izdal tozadevni šolski zakon z dne 24. marca 1899.

— **Svoboda na Ruskem.** Iz Petrograda poročajo, da bodo v bodoče visoke šole otvorene tudi svobodnemu obisku židovskih dijakov.

— **Ženske na nemških vseučiliščih.** Na sedmih nemških vseučiliščih, kjer študirajo tudi ženske, je bilo v pretečenem semestru vpisanih 211 žensk, dočim jih je bilo lani 140. Enakopravne z moškimi so ženske le na vseučilišču v Lipskem. Večina jih študira medicino, namreč 108; filozofijo je študiralo 66, matematiko in naravoslovje 22, državno znanost 10, pravosodstvo 4, zobozdravništvo 1. Razen teh je poslušalo še vseučilišna predavanja 1268 žensk kot hospitantinje.

— **Najmanjša šola na Nemškem** je ljudska šola na gradu Schamburg, ki že več let ni imela več kot po štiri učence, sedaj pa ima celo samo enega. Seveda ni treba za šolo skrbeti vladi, temveč velja zanjo posebna ustanova. Ko se je leta 1848. naselil na gradu avstrijski nadvojvoda Štefan, je ustanovil za otroke svojih dvornih uslužbencev posebno šolo in obenem določil, da morajo vsi njegovi nasledniki skrbeti za zdrževanje javne ljudske šole. Sedaj imajo grad knezi Waldeck, ki imajo na gradu le malo osebja, tako da je le en šoloobvezen otrok. Vkljub temu pa se učitelju ni treba bati za svojo službo, ker je nameščen dosmrtno, ako tudi bi ne imel nobenega učenca.

Listnica uredništva.

V Istro. Prejeli smo in priobčimo prihodnjič. Pozdrav!

Učiteljsko tiskovno društvo.

Učiteljsko tiskovno društvo že posluje. Zato vljudo vabimo slovensko učiteljstvo in vsa učiteljska društva, da naj se blagovolijo prav marljivo v mnogobrojnem številu zglašati za deleže. Deleži so po 100 K in se plačujejo takoj ali pa v 10 nepretrganih mesečnih obrokih po 10 K.

Učiteljsko tiskovno društvo je pristopilo k „Zadružni Zvezi“ v Celju in njeni organi bodo pregledovali in revidirali delo našega društva.

Denar je pošiljati samo na naslov „Učiteljsko tiskovno društvo“ v Ljubljani.

Za upravni svet:

Karel Wider,
predsednikov namestnik.

L. Jelenc,
predsednik.

Za jesensko in zimsko sezono

priporočam svojo bogato

zalogo trpežnega in finega sleškega sukna

V nadi, da me cenjeno učiteljstvo podpira s svojimi naročili, zatrjujem istemu, da mi bo prva skrb, da po-
strežem vsakomur z najboljšim blagom po najnižjih cenah.

Z odličnim spoštovanjem

Ludovika Likarjeva

trgovka s suknom

Grahovo pri Rakeku, Notranjsko.

Priznanje!

Cenjena gospa! Priznati Vam moram, da sem se obrnil do Vaše trgovine z velikim nezaupanjem, in le bolj radi prijateljstva do Vašega soproga. Zato sem bil pa tem zadovoljnejši, ko sem prejel za nizko ceno prav dobro blago in sem z njim tako zadovoljen, da ostanem Vaš stalen odjemalec in bom z veseljem priporočal Vašo solidno trgovino svojim tovarišem.

Z vsem spoštovanjem

Fran Črnagoj.

Ljubljana-Barje, 1. aprila 1906.

Knjigarna

K. FLORIAN v Kranju

priporoča

knjige za ljudsko šolo in gimnazij

šolske potrebščine, pisalne, risalne in vse v to stroko spadajoče predmete.

Slikarske predloge prodaja ali izposojeuje proti mali odškodnini.

„Učiteljska tiskarna“

priporoča

uradne kuverte.